

ERKEN DÖNEM YAHUDİ TARİHİ

Prof. Dr. Ali Osman KURT

Eskiyeni Yayınları: 69

ERKEN DÖNEM YAHUDİ TARİHİ

Prof. Dr. Ali Osman KURT

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
ŞAFAK MATBAACILIK
İvedik O.S.B. Matbaacılar Sitesi 1515. Sk. No: 53
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0312. 229 57 84
(Sertifika No: 16104)

1. Baskı: Ekim 2007 (IQ Kültür Sanat Yayıncılık)
2. Baskı: Aralık 2019

ISBN: 978-605-5978-78-5

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.eskiyeni.org • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ERKEN DÖNEM YAHUDİ TARİHİ

Prof. Dr. Ali Osman KURT

Ankara 2019

Prof. Dr. Ali Osman KURT

1974 yılında Akdağmadeni'nde (Yozgat) doğdu. 1995'de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde lisans eğitimini bitirdi. İki yılı Diyarbakır'da olmak üzere dört yıl Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. 1999'da Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda araştırma görevliliğine atandı. 2000'de Cumhuriyet Üniversitesi'nde yüksek lisansını; 2006'da Ankara Üniversitesi'nde doktorasını tamamladı. 2012 yılında doçent; 2018'de profesör unvanı aldı. 2013-2015 yılları arasında Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalıştı. Halen Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) İslami İlimler Fakültesi dekanı olarak görev yapmaktadır.

Yazarın Dinler Tarihi alanında '*Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da Din Değişirme*', '*Fundamentalist Yahudiler*' ve Dursun Ali Aykıt ile beraber yazdığı '*Dinler Tarihi*' başlıklı telif ve '*Bir Yahudi Filozofun Kalemin-den Üç Din Üç Peygamber*' adlı tercüme kitapları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
KISALTMALAR	11
GİRİŞ	13
1. Araştırma Hakkında Genel Bilgiler	13
2. Yahudilerin Babil Sürgünü	18
2.1. Babil'in Coğrafi Tanımı ve Siyasi Tarihi	18
2.2. Babil Kralı Buhtunnasr ve Yahuda'nın İşgali	23
2.2.1. Buhtunnasr Hakkında Genel Bilgiler	23
2.2.2. Yahuda'nın İşgali	27
3. Babil Sürgünü	28
3.1. Sürgünle İlgili Tartışmalar	37
3.2. Sürgünün Yahudiler Üzerindeki Etkisi	45
3.2.1. Dinî Etkisi	47
3.2.2. Kültürel Etkisi	59
3.2.3. Sosyo-Ekonomik Etkisi	63

BİRİNCİ BÖLÜM

BABİL SÜRGÜNÜNDEN DÖNÜŞ

1. Babil İmparatorluğu'nun Sonu ve Pers Hâkimiyeti	73
2. Pers Kralı Kyros ve Dönüş Fermanı	74
2.1. Kyros Hakkında Genel Bilgiler	75
2.2. Dönüş Fermanı	85
3. Sürgünden Dönüş	90
3.1. Şeşbatsar Önderliğinde Dönüş	93
3.2. Zerubbabel Önderliğinde Dönüş	97
3.2.1. Zerubbabel ve Misyonu	99
3.2.2. Mabel'in Yeniden İnşası	105
3.3. Ezra Önderliğinde Dönüş	111
3.3.1. Ezra'nın Dönüş Zamanıyla İlgili Tartışmalar	114
3.3.2. Ezra Önderliğinde Dönüşün Farklılığı	130
3.4. Sürgün Dönüşü Sonrasında Yahudi-Samiri Çatışması	136

İKİNCİ BÖLÜM

EZRA'NIN TARİHSEL-DİNSEL KİMLİĞİ VE EZRA'YA ATFEDİLEN KİTAPLAR

1. Ezra'nın Tarihsel ve Dinsel Kimliği-----	147
1.1. Tanah ve Apokriflerde Ezra -----	147
1.1.1. İsmi ve Şeceresi -----	148
1.1.2. Hayatı -----	153
1.1.3. Kâhin ve Yazıcı Kimliği-----	159
1.2. Rabbanî Gelenekte Ezra -----	162
1.3. Ezra'nın Ölümü ve Mezarı -----	167
2. Ezra'ya Atfedilen Kitaplar -----	170
2.1. Kanonik Kitaplar: Ezra (ve Nehemya)-----	171
2.1.1. Kutsal Kitaptaki Yeri-----	171
2.1.2. Yazarı ve Yazım Tarihi -----	179
2.2. Apokrif Kitaplar -----	183
2.2.1. I. Esdras (Esdras A veya III. Esdras)-----	187
2.2.2. II. Esdras (Ezra'nın Vahyi veya IV. Ezra)-----	192

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EZRA'NIN REFORMLARININ YAHUDİLİĞİN OLUŞUMUNDAKİ ROLÜ

1. Ezra'nın Misyonuna Genel Bir Bakış -----	203
2. Ezra'nın Reformları-----	211
2.1. Tevrat'la İlgili Düzenlemeleri -----	214
2.1.1. Tevrat'ı Tespiti ve Yazıya Geçirmesi -----	215
2.1.2. Tevrat'ın Yazı Karakterini Değiştirmesi -----	225
2.1.3. Sözlü Tevrat Geleneğini Başlatması -----	227
2.1.4. Tevrat'ın Tahrifiyle Suçlanması -----	230
2.2. Yahudi Kimliğiyle İlgili Reformları-----	237
2.3. Yahudiliğin Kurumsallaşmasıyla İlgili Faaliyetleri -----	255
2.4. Yahudiliğe Yaptığı Eklmeler -----	261
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME -----	271
KAYNAKÇA -----	279

ÖN SÖZ

MÖ. 800 ila 200 yılları arası dönem, Eksen Çağı olarak isimlendirilmektedir. Bu dönemin en belirgin özelliği, dünyanın bütün ana bölgelerinde insanların son derece önemli ve biçim verici özelliklerini koruyup devam ettiren yeni ideolojiler ortaya koymuş olmalarıdır. Bu dönemde, önde gelen bütün uygarlıklar paralel çizgide gelişme göstermiş, dinî düşünce tarihinde daha önce görülmemiş önemli gelişmeler yaşanmıştır. Dünyanın farklı bölgelerinde yeni din ve ideolojiler geliştirilmiştir: Çin'de Taoizm ve Konfüçyanizm, Hindistan'da Budizm ve Caynizm, İran'da Mecusilik gelişmiştir. Her biri bir din kurucusu olan Konfüçyüs, Laozi, Buda, Mahavira ve Zerdüşt bu dönemlerde yetişmiş önemli şahsiyetlerdir. Antik Yunan'da Kapila, Ksenophanes, Parmenides, Empedokles, Pithagoras, Aeschylus, Sokrates ve Platon gibi filozoflar yine bu dönemin önde gelen isimleridir.

Babil ve Pers İmparatorlukları, peş peşe bu yüzyıllarda güçlerinin doruk noktasına çıkmışlar, Asur İmparatorluğuna son veren Babil İmparatorluğu, bu yüzyılda Pers kralı Kyros'un eliyle Asur İmparatorluğuyla aynı kaderi paylaşmıştır. Pers İmparatorluğunun sınırları, Hindistan ve Orta Asya'dan Mısır ve Balkan Yarımadası'na kadar genişlemiştir. Tek bir imparatorluk içerisinde, Hint-İran kültürleri, Verimli Hilal, Mısır, Fenike ile Yunan kültürleriyle karşılaşmıştır.

MÖ. 600 ve 400 arası dönem, İsrail tarihi açısından da değişim çağları olmuştur. Bu yüzyıllarda Yahudiler açısından çok önemli olaylar yaşanmıştır. Yahudi yaşamı ve düşüncesinde iz bırakan Asur ve Babil sürgünleri bu dönemde meydana gelmiştir. Yahudiler, Kudüs'ün Babillilerce işgaliyle birlikte ba-

ğımsızlıklarının son kalesini de kaybetmişlerdir. Tanrısal koruma altında olduğuna inandıkları ve bu yüzden yıkılamaz kabul ettikleri Kudüs şehri ve Süleyman Mabed'i yıkılmış, kraliyet ailesi dâhil Yahudalıların çoğu Babil'e sürgüne gönderilmiştir.

Yahudilerin Babil esaretinden dönüşünde, onlara önderlik, sonrasında da liderlik eden ve yaptığı reformlarla Yahudiliğin yeni bir formda ortaya çıkmasına zemin hazırlayan en önemli karakter, hiç şüphesiz kâhin ve yazıcı Ezra'dır. Yahudilikte değişim ve dönüşümün merkezinde yer alan Ezra hakkında anlatılanlar, onu tarihsel bir kişilik olmaktan çok, efsanevî bir karaktere dönüştürmüştür. Onun önderliğinde Babil'den çıkış, Musa liderliğinde Mısır'dan çıkışa benzetilmiş; dinî reformları da Musa'nın yaptıklarıyla karşılaştırılmış, adeta Yahudilikte ikinci bir Musa yaratılmaya çalışılmıştır.

Ezra, Yahudilikte çok önemli reformlara imza atmış, yaptıkları işler uzun zaman tartışılmıştır. Ezra, Yahudiliği kurumsal bir yapıya kavuşturmuş, Yahudi kutsal kitabı Tevrat'ı yazıya geçirmiş ve onu yorumlama geleneğini başlatmıştır. *Kutsal soy fikrini ortaya atıp dış evlilikleri yasaklamış*, bu şekilde soya dayalı bir Yahudi kimliği oluşturmaya çalışmıştır. Aynı zamanda onun döneminde, Yahudiler millet olarak yeniden toparlanmış, Yahudilik tam anlamıyla inkişaf etmiştir. Kâhinlik, Yahudi toplumunda söz sahibi olan en önemli kurum haline gelmiştir. İsrail topraklarının sınırları bu dönemde belirlenmiştir.

Söz konusu bu çalışmanın giriş kısmında, çalışma hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Ardından, Yahudi tarihinde bir dönüm noktası kabul edilen Babil sürgünü ve sürgünün Yahudiler üzerindeki etkileri, sürgün hakkındaki dinî ve ideolojik değerlendirmeleri ele alınmıştır. Ayrıca, Yahudilerin sürgündeki sosyo-ekonomik, dinî ve kültürel yaşantılarını kısaca değerlendirilmiştir. Birinci Bölümde, Yahudilerin Babil

esaretinden Yahuda'ya aşamalı olarak dönüşlerini kronolojik olarak verildikten sonra, dönüş sürecinde ve sonrasında yaşanan olaylar anlatılmıştır. İkinci Bölüm'de, Ezra'nın tarihsel ve dinsel kimliği hakkında bilgiler verildikten sonra, onun ismine atfedilen kanonik ve apokrif kitapları kısaca değerlendirmeye çalışılmıştır. Bu bölümde son olarak, Ezra'nın gerçekleştirdiği veya öncülük ettiği reformlar tartışılmıştır. Sonuçta ise elde edilen bilgilerin genel bir değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Araştırma konumun tespitinden sonuçlanma aşamasına kadar kıymetli fikirlerinden istifade ettiğim saygıdeğer hocam Prof. Dr. Baki Adam'a, doktora süresince maddi-manevi desteklerini gördüğüm hocalarıma, arkadaşlarıma ve aileme en içten teşekkür ederim.

Ali Osman Kurt
Ankara 2019